

ISBN: 978-99955-45-42-0
УДК: 327.5:330.34(470:477)

Датум пријема рада: 03.05.2023.
Датум прихватања рада: 19.06.2023.
Кратко или претходно саопштење

РУСКО-УКРАЈИНСКИ КОНФЛИКТ: УТИЦАЈ НА ИНДУСТРИЈУ

THE RUSSIA-UKRAINE CONFLICT: INDUSTRIAL SECTOR IMPACT

Милена Лутовац Ђаковић

Економски факултет, Универзитет у Београду, Србија
milena.lutovac@ekof.bg.ac.rs
ORCID: 0000-0003-1932-071X

Милош Лутовац

Београдска академија пословних и уметничких струковних студија, Србија
milosdlutovac@yahoo.com
ORCID: 0000-0003-1833-6752

Александар Живковић

Економски факултет, Универзитет у Београду, Србија
aleksandar.zivkovic@ekof.bg.ac.rs
ORCID: 0000-0001-5696-5774

Апстракт: Глобална економија и националне владе тренутно се суочавају са многим глобалним изазовима и претњама које је мало ко могао да предвиди. Руско-украјински конфликт је избио паралелно са почетком опоравка већине земаља света од кризе изазване пандемијом корона вируса, која је имала много негативних ефеката на глобалну економију, пословне активности и људе. Постоје нови изазови који проистичу из кризе између Русије и Украјине који се одражавају на многе нивое глобалне и националне економије. Обе земље су главни добављачи сировина које се користе у многим индустријама, при чему је Европа највише погођена због трговинских односа са обе земље и зависности од руских енергента. Руско-украјински конфликт је погоршао кризу међу индустријама које су покушавале да се изборе са уским грлима у ланцу снабдевања, растућим трошковима и критичном несташицом материјала због пандемије корона вируса. Економске последице сукоба ће довести до раста инфлације, повећања каматних стопа и успоравања глобалног раста.

Кључне ријечи: индустрија, прерађивачка индустрија, глобална економија, економски раст

JEL класификација: L600, F510

Abstract: The global economy and national governments are currently facing many global challenges and threats that few could have predicted. The Russian-Ukrainian conflict broke out in parallel with the beginning of the recovery of most countries of the world from the crisis caused by the COVID-19 pandemic, which has had negative effects on the global economy, business activities and people. There are new challenges arising from the crisis between Russia and Ukraine that are reflected at many levels of the global and national economy. Both countries are major suppliers of raw materials used in many industries, with Europe most affected due to trade relations with both countries and dependence on Russian energy. The Russia-Ukraine conflict has exacerbated the crisis among industries already struggling to cope with supply chain bottlenecks, rising costs and critical shortages of materials due to the COVID-19 pandemic. The economic consequences of the conflict will lead to rising inflation, rising interest rates and slowing global growth.

Key Words: industry studies, manufacturing industry, global economy, economic growth

JEL classification: L600, F510

1. УВОД

Глобална економија и националне владе тренутно се суочавају са многим глобалним изазовима и претњама, које је мало ко могао да предвиди. Велики број земаља је увео затварања због корона вируса, блокаде, ограничавајући рад предузећа и мобилност људи и робе. Пандемија вируса COVID-19 је много утицала на глобалну економију, пословне активности и људе, што је приморало компаније да се суоче са многим додатним ризицима и изазовима у различитим сегментима својих активности. Динамика светске привреде се трајно променила. Јавила се потреба за проактивним владиним политикама које би превазишле проблеме и једноставно унапредиле економију. Искуства вођења индустријске политике широм света показују да је у већини случајева, тешко проценити да ли су владине политике биле ефикасне у постизању одређених исхода, тј. немогуће је доказати шта би се догодило да влада није интервенисала, или да је предузела другачије мере. Одавно је присутна и дилема, да ли би се са активнијом индустријском политиком постигли још бољи резултати? (Лутовац, Медан, 2021, стр. 19). Интересовање за индустријском политиком додатно подстичу технолошке промене- од аутоматизације до дигитализације, индустрије 4.0 и интернета ствари (Лутовац, 2020, стр.13.). Ипак, изазови који произилазе из кризе узроковане корона вирусом и других претњи у глобалном окружењу могу да постану шансе да компаније постану боље. Јавља се читав спектар могућности које произилазе из дигитализације и дигиталне трансформације. Оне су резултат фузије напредних технологија и

интеграције физичких и дигиталних система, где предузетничка оријентација, нематеријални капитал и адекватна финансијска средства могу да играју кључну улогу јер могу да обезбеде решења.

Тек што је почео опоравак друштва и привреде након здравствене и економске кризе узроковане корона вирусом, јавили су се нови изазови који су настали услед кризе између Русије и Украјине, који утичу на многе нивое глобалне економије. Руско-украјинска криза има драстичан утицај на привреду, цене енергената и ланце снабдевања, што је приморало компаније да се суоче са додатним ризицима.

Обе земље су главни добављачи роба попут титанијума, паладијума, пшенице и кукуруза-односно сировина које се користе у многим индустријама, при чему је Европа највише погођена због трговинских односа са обе земље и зависности од руских енергената. Економска штета сукоба ће допринети значајном успоравању глобалног раста, уз већу инфлацију и повећање каматних стопа.

2. ГЛОБАЛНИ ШОКОВИ

Руско-украјински конфликт је задао велики ударац глобалној економији који ће нанети штету економском расту и изазвати раст цена. Поред патње, страдања и хуманитарне кризе, које су највећи проблеми свих људи захваћених сукобима, цела светска економија ће осетити последице споријег раста и растуће инфлације.

Прво, више цене роба као што су храна и енергија додатно ће подстаћи инфлацију, што ће заузврат смањити вредност прихода и оптеретити потражњу. Друго, суседне економије ће се нарочито борити са поремећеном трговином, ланцима снабдевања и дознакама, као и са историјским порастом прилива избеглица. Треће, смањено пословно поверење и већа неизвесност инвеститора ће утицати на цене имовине, поштравање финансијских услова и потенцијално подстицање одлива капитала са тржишта у развоју.

Сукоби су довели до скока глобалних цена, посебно нафте и природног гаса. Европа је због своје зависности од руске нафте и природног гаса, регион који је највише изложен последицама овог сукоба. Европске земље неће бити у стању да у кратком или средњем року замене целокупни руски природни гас. Тренутни нивои цена ће имати значајан утицај на инфлацију која ће смањити потрошњу домаћинстава и, заједно са очекиваним падом пословних инвестиција и извоза, довести до пада БДП-а. Иако Немачка, Италија или неке земље у региону Централне и Источне Европе више зависе од руског природног гаса, међузависност трговине земаља еврозоне указује на опште успоравање. Економије које се ослањају на увоз нафте имаће веће фискалне и трговинске дефиците и већи инфлаторни притисак, иако би неки извозници, попут оних са Блиског истока и Африке, могли имати користи од виших цена. Пораст цена хране и горива могао би да повећа ризик од немира у неким регионима (подсахарска Африка, Латинска Америка, Кавказ и Централна Азија), док ће до

несташице хране вероватно доћи у деловима Африке и Блиског истока. Владе европских земаља се могу суочити са фискалним притисцима због додатне потрошње на енергетску безбедност и буџете за одбрану.

Дугорочно, рат би могао из корена да промени глобални економски и геополитички поредак. Повећане геополитичке тензије додатно ће повећати ризике од економске фрагментације, посебно за трговину и технологију. Шири поремећаји у ланцу снабдевања могу бити последица. Ови ефекти ће подстаћи инфлацију и успорити опоравак од пандемије. Источна Европа ће се суочити са растућим трошковима финансирања и порастом броја избеглица којих је највише прихватила. Према подацима UNHCR-а, широм Европе забележено је 8.174.189 избеглица, док избеглица из Украјине које су регистроване за привремену заштиту или сличне програме националне заштите у Европи има 5.044.039 (UNHCR, 2023, стр. 1).

3. ЕФЕКТИ РУСКО-УКРАЈИНСКОГ КОНФЛИКТА НА ИНДУСТРИЈУ

Сукоби у Украјини погоршали су кризу међу индустријама у свету, које су се већ бориле са уским грлима у ланцу снабдевања, растућим трошковима и критичном несташицом сировина због пандемије. Ефекти сукоба могли би да се одразе на смањену производњу аутомобила, кашњења у великим инфраструктурним пројектима, велике промене у глобалној трговини, огроман пораст цена пољопривредних производа и несташицу хране у Африци. Најтеже су погођени сектори који се у великој мери ослањају на сировине и природни гас из Русије и Украјине.

Један од најалармантнијих проблема у ланцу снабдевања које је резултат руско-украјинског сукоба је несташица хране, посебно акутна у земљама са ниским нивоом прихода у Африци. Украјина и Русија чине око трећину светске производње пшенице и четвртину производње јечма, као и 75% снабдевања сунцокретовим уљем (MIT management, 2023, стр. 1.). Ови производи се користе у производњи широког спектра прехранбених производа. Поред тога, Украјина је четврти највећи извозник кукуруза. Процењује се да више од 40% усева није још испоручено и да постоји ризик да велики део тога неће успети да стигне на тржиште. Ако се берба, прерада или извоз на било који начин омету током сукоба, увозници ће бити под тешким притиском да допуне те залихе.

Сукоб у Украјини додатно повећава трошкове ђубрива, узрокујући највећи скок цена хране од 1990. године. Русија производи кључне састојке за производњу ђубрива, укључујући хранљиве материје, као што су фосфати, који омогућавају раст биљака и усева (Sourcemap, 2023, стр.1). Природни гас је неопходан за производњу амонијака, главног састојка азотних ђубрива, а како цене гаса већ расту, то би могло довести до већих трошкова за пољопривреднике и нижих приноса усева, што би могло значити још веће трошкове за храну.

Русија чини око петину глобалне трговине природним гасом и због дуготрајног ефекта пандемије, те резерве гаса су ниске (Sourcemap, 2023, стр.1). Цене

енергената нагло расту, и тако утичу на потрошаче и индустријску производњу. Потпуна обустава руских нафтних и гасних операција је мало вероватна, али чак и поремећаји малих размера ће имати широко распрострањене економске последице.

Сукоб је имао ефекат на превоз терета широм региона, узрокујући кашњења у кретању робе и изазивајући веће трошкове транспорта. Руте које повезују Кину са Европом су посебно погођене. Растуће цене гаса повећавају трошкове за све видове транспорта. Железничка мрежа која повезује регионе, која је постала веома конкурентна током врхунца пандемије COVID-19, посебно за аутомобилску и електронску индустрију је у застоју. Ово посебно важи за примарни коридор који пролази кроз Русију, Белорусију и Пољску, а касније се наставља ка Немачкој, Француској и другим европским земљама. Иако се неке теретне услуге тренутно преусмеравају из Украјине, стручњаци за железнички теретни саобраћај су оптимистични да ће поремећаји, иако на неким нивоима значајнији, бити сведени на минимум.

Русија и Украјина су глобални лидери у производњи и извозу метала, као што су никл, бакар, гвожђе и титанијум (Sourcemap, 2023, стр.1). Друге сировине као што су неон, паладијум, платина, посебно петрохемијски деривати и производи, се производе и извозе у великим количинама из обе земље. Цене ових метала су се већ повећале и значајно утицале на индустријски сектор. Прекиди производње изазвани сукобима, ограничења трговине, отежан транспорт и све већи трошкови транспорта су проблеми који доводе до ризика снабдевања. У Табели 1. је приказано колики је удео Русије, Украјине, Белорусије у глобалном извозу по сировини.

Табела 1. Удео Русије, Украјине, Белорусије у глобалном извозу по сировини

Сировине	Удео у глобалном извозу	Употреба у компонената и производима
Сирово гвожђе	64%	Челик, саставне компоненте
Угаљ	56%	Производња електричне енергије, стамбено/пословно грејање
Полупроизводи угља и челика	38%	Челик, саставне компоненте, електромагнети
Уранијум, Плутонијум	35%	Електрична енергија, радиоизотопи који се користе у медицини и одбрамбеној индустрији
Калијум хлорид	34%	Ћубрива, лекови
Паладијум	26%	Процесни катализатори, електричне компоненте

Алуминијум	21%	Каблови, електричне компоненте
Никл	20%	Производи од челика, батерије за електрична возила
Титанијум	17%	Електронска кола, измењивачи топлоте, фарба
Природни гас	16%	Кључни индустријски извори грејања и енергије, хемијска сировина

Извор: BCG Executive Perspectives (2022). *War in Ukraine: Industrial Sector Impact*, BCG Global Advantage & Industrial Goods Practice Areas. Boston: BCG, str.14.

Прекид у снабдевању сировим гвожђем, полупроизводом челика и природним гасом ометаће производњу готовог челика. То би заузврат могло да утиче на велике грађевинске пројекте широм света и на произвођаче аутомобила у ЕУ.

Украјина тренутно испоручује више од 70% светског неонског гаса, док је Русија највећи светски произвођач паладијума и трећи по величини снабдевач никла (BCG Executive Perspectives, 2022, стр. 9). Даљи преокрети у већ напетим ланцима снабдевања ове три критичне сировине ће утицати на снабдевање и производњу полупроводничких чипова, батерија за електрична возила и каталитичких конвертора. То ће се одразити на кашњење производње, дуже чекање, а могуће и веће цене возила. У случају електричних возила, већи трошкови би могли умањити нивое продаје.

Истовремено водећи страни произвођачи путничких возила који производе и извозе из Русије-Рено (Renault), Хјундаи (Hyundai), Киа (Kia), Тојота (Toyota), Фолксваген (Volkswagen), суочавају се са сопственим проблемима. Пре сукоба, комбинована месечна продаја ових водећих брендова чинила је скоро три четвртине укупне продаје путничких возила у Русији. Након кризе, они су зауставили производњу и/или извоз у Русију и Украјину. Ово је нагласило хитну потребу за стратегијама које могу да уравнотеже динамику потражње и понуде.

Полупроводници се налазе у хиљадама производа почев од рачунара и паметних телефона до уређаја, хардвера, медицинске опреме, аутомобила...Украјина производи 90 процената неона за полупроводнике, критичне компоненте у производњи полупроводничких чипова и напајању ласера који урезају шаре у компјутерске чипове. Снабдева компаније у Европи, Јапану, Кореји, Кини и Тајвану, али већина неона се испоручује у САД (Sourcemap, 2023, стр.1).

У другим секторима, као што су хемијска индустрија и транспорт, шокови у снабдевању повезани са руско-украјинским сукобом би могли да се лакше превазиђу јер компаније постепено прелазе на азијске и северноамеричке изворе енергије и материјале. Као резултат тога, све више робе ће вероватно путовати

преко океана. Позитивна ствар би могла да буде што би већи трошкови угљоводоника могли да зелене изворе енергије учине привлачнијим у свим индустријама.

ЗАКЉУЧАК

Последице руско-украјинског сукоба већ су потресле не само те две земље, већ регион и свет, и указују на важност глобалне сигурности и регионалних аранжмана који могу да помогну да се земље изборе са шокovima који долазе. Ако се руско-украјински сукоб настави, недостаци у ланцу снабдевања и прекиди ће се такође наставити. Добављачи у околним регионима морају да предвиде потенцијалне поремећаје с обзиром да знају одакле њихови производи долазе.

Иако неки ефекти можда неће одмах доћи до изражаја у потпуности, већ постоје јасни знаци, да ће раст трошкова основних производа отежати креаторима политике успостављање равнотеже између обуздавања инфлације и подршке економском развоју.

Економске последице ће се готово у свим земљама света осетити углавном кроз раст цена роба, што ће подстаћи већ постојеће инфлаторне притиске. Посебно ће бити погођени нето увозници енергената и прехранбених производа, са потенцијално великим поремећајима у снабдевању у случају још веће ескалације сукоба. Пад тражње из Европе, такође, ће ометати глобалну трговину.

У азијско-пацифичком региону, утицај ће се скоро одмах осетити кроз веће увозне цене, посебно цене енергената, при чему су многе економије у региону нето увознице енергената, предвођене Кином, Јапаном, Индијом, Јужном Корејом, Тајваном и Тајландом.

Како су северноамеричке трговинске и финансијске везе са Русијом и Украјином прилично ограничене, утицај сукоба ће се углавном осетити кроз канал цена и кроз успоравање европског раста. Упркос изгледима за спорији привредни раст и већу инфлацију, не очекује се да ће ови геополитички догађаји у овој фази пореметити монетарну политику у Сједињеним Америчким Државама.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] BCG Executive Perspectives (2022). War in Ukraine: Industrial Sector Impact, BCG Global Advantage & Industrial Goods Practice Areas. Boston: BCG, str. 1.
- [2] Лутовац Ђаковић. М., Медан, Н. (2021). Економске последице пандемије вируса COVID-19 на индустрију Србије. *IX Интернационални научни скуп, 9th International Scientific Symposium*. Бијељина, 18. јун 2021. године. Факултет пословне економије Бијељина Универзитета у Источној Сарајеву, стр. 19.

- [3] Лутовац, М. (2020). *Нова индустријска политика као претпоставка ефикасног развоја индустрије Србије*. Докторска дисертација. Београд: Економски факултет.
- [4] <https://data2.unhcr.org/en/situations/ukraine>, приступљено 25.4.2023. године
- [5] <https://mitsloan.mit.edu/ideas-made-to-matter/ripple-effects-russia-ukraine-war-test-global-economies>, приступљено 24.4.2023. године
- [6] <https://sourcemap.com/news/five-industries-certain-to-be-affected-by-the-russian-ukrainian-conflict>, приступљено 24.4.2023. године

SUMMARY

As soon as the recovery of society and the economy began after the health and economic crisis caused by the corona virus, new challenges occurred due to the crisis between Russia and Ukraine, which affect many economic levels globally.

The economic damage caused by conflict will contribute to a significant slowdown in global growth, with higher inflation and higher interest rates. The conflicts caused an increase of global prices, especially for oil and natural gas. Due to its dependence on Russian oil and natural gas, Europe is the region most exposed to the consequences of this conflict. The conflicts in Ukraine have made worse the crisis among the world's industries, which were already struggling with supply chain bottlenecks, rising costs and critical shortages of materials due to the pandemic. The effects of the conflict could be reflected in reduced car production, delays in major infrastructure projects, major changes in global trade, huge increases in agricultural prices and food shortages in Africa. Sectors that rely heavily on raw materials and natural gas from Russia and Ukraine are the hardest hit.

The consequences of the Russian-Ukrainian conflict have already shaken not only those two countries, but the region and the world, and point to the importance of global security and regional arrangements that can help countries cope with the shocks to come.

This work is licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License